

Tiedon ja tunteen liitto – tunnesanoja ja -ikoneita yliopisto-opiskelijoiden verkkokeskusteluissa

Liisa Kääntä

Nykysuomen ja kääntämisen yksikkö

Vaasan yliopisto

The article discusses the expression of emotions by university students in Moodle-based web discussions. The discussions are part of the students' obligatory Finnish language course and their aim is socially constructed sharing and demonstration of knowledge. The aim of this study was to investigate the role of emotions in these discussions that were primarily information-based. The analysis is based on lexical identification of emotional words and other emotive expressions, such as emoticons. Lexical identification shows the function of the emotive expressions as part of larger response threads. Theoretically the study draws on the conversation analytical notion of adjacency pair that has been adapted to the characteristic features of web discussions. The analysis of a small data set reveals that students display emotions in web discussions, but the theme of the discussion influences what is expressed and how.

Avainsanat: tunnesana, tunneikoni, vieruspari, verkkokeskustelu

1 Johdanto

Järkeä (tietoa) ja tunnetta on tyypillisesti eroteltu toisistaan. Niillä on nähty olevan erilaisia vaikutuksia ja funktioita ihmisten toiminnassa, mutta tällaista karkeaa jaottelua on viime aikoina pyritty muuttamaan – ne nähdään toisiaan tukevina tekijöinä, joilla on paljon yhteistäkin. Muun muassa kognitiivisten suuntausten mukaan tunne on yksi tiedon muoto ja äärimmilleen vietynä tunne on tietoa (ks. Niiniluoto 1996b: 109–111). Tunne voi olla tietoa jostakin ja tieto voi olla tunnetta jostakin.

Tunteet ovat saaneet jalansijaa useilla tutkimusaloilla viime vuosina, eivätkä lingvistit ole poikkeus (esim. Caffi & Janney 1994). Suomessa lingvistinen tunnetutkimus ei ole kuitenkaan saanut vielä suurta huomiota. Kielen ilmaisuvaroja tunteista puhumiseen on kartoitettu yllättävän vähän; tiedetään, että adjektiiveilla kuvataan usein tunnetilaa ja että interjektioilla on affektiivista merkitystä, mutta systemaattisia erilaisista aineistoista ja konteksteista tehtyjä tutkimuksia on vaikea löytää (ks. kuitenkin Tuovila 2005; Vauras 2008). Verkkopedagogiikassa ja tietokonevälitteisen viestinnän tutkimuksessa on tunteisiin kiinnitetty huomiota esimerkiksi erilaisten oppimiskäsitysten ja -tapojen

yhteydessä (mm. Hakkarainen, Lonka & Lipponen 2004; Lehtonen, Hyvönen & Ruokamo 2005) ja verkkofoorumien ja -yhteisöjen vuorovaikutuksessa on otettu kantaa myös tunteiden ilmaisemiseen (mm. Thurlow, Lengel & Tomic 2004; Niemi-Pynttari 2007), mutta tunteiden lingvistinen tutkimus virtuaalisten oppimisympäristöjen verkkokeskusteluista on heikosti tutkittu alue (toisaalta esim. Nummenmaa 2007).

Tunteilla nähdään kuitenkin olevan vaikutusta valintoihin, joita teemme jokapäiväisessä kielenkäytössämme. Tunteiden merkitys omaan itseemme suhtautumisessa ja suhtautumisessa keskustelukumppaneihin ja puheena olevaan aiheeseen on tärkeää ja sitä voidaan tietoisesti tutkia. Yksistään sanavalinnat voivat kertoa tunnetilastamme, mutta tunteiden ilmaiseminen ulottuu muillekin kielen tasoille aina prosodiasta tekstin rakenteeseen ja tyyliin. (Kalliokoski 1996: 10–12.)

Tässä artikkelissa tunteita lähestytään leksikaalisella tasolla, tarkastelemalla niitä yliopisto-opiskelijoiden verkkokeskusteluissa, jotka ovat osa pakollista suomen kirjallisen viestinnän kurssia. Keskusteluharjoitukset tähtäävät yleensä yhteisölliseen oppimiseen, tiedon jakamiseen, ymmärtämiseen ja konstruointiin. Opiskelijat ovat kuitenkin yksilöitä, joilla on omat taustansa ja suhtautumisensa sekä muihin opiskelijoihin että opiskeltavaan aiheeseen, mikä tuo keskusteluihin tiedollisen lisäksi tunteellisenkin ulottuvuuden. Voidaan kysyä, tietävätkö vai tuntevatko opiskelijat vai tekevätkö he kumpaakin.

2 Tavoitteet ja aineisto

Artikkelin lähtökohtana on ollut oletus, että opiskelijat eivät verkkokeskustelussa ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa pelkästään jaa tietojaan ja neuvottele tiedoista (ks. diskurssien tutkimus ja merkitysneuvottelut Pälli 2003), vaan he myös ilmaisevat tunteitaan aihetta kohtaan. Opintoihin kuuluva verkkokeskustelu on siten kuin mikä tahansa muu vuorovaikutustilanne, johon osallistuja tuo persoonallisuutensa ja eletyn elämänsä mukanaan (ks. kuitenkin kasvokkaisen ja välitteisen vuorovaikutuksen eroista esim. Whittaker 2003).

Artikkelissa keskitytään analysoimaan tunteita tunnesanojen ja muiden tunneilmaisujen avulla. Tunteita on pyritty käsittelemään aitoina tunteina eikä esimerkiksi sosiaalista toimintaa täyttävinä konstruktioina (aiheesta mm. Edwards 1997: 170–201) – joskin näitäkin tehtäviä aineistossa esiintyvillä ilmauksilla voi olla. Lähtökohtani on ollut kuitenkin aidon tunteen ilmaisemisen tarkastelu ja olen tulkinnut, että tunnesanat ja -ilmaukset voivat ilmaista aitoa tunnetta. Tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin: minkälaisia muotoja tunnesanat ja -ilmaisut saavat, missä kohdin näitä esiintyy ja minkälaisia funktioita niillä kontekstissaan on. Tavoitteena on kartoittaa sitä, millä tavoin tunnesanat ja -ilmaukset osallistuvat opiskelijoiden vastausketjujen vuorovaikutuksen muodostumiseen ja toimintaan.

Aineisto on kerätty keväällä 2009 Vaasan yliopistossa pidetystä kurssista, joka toteutettiin Moodle-alustalla ja jossa opiskelijat keskustelivat pienryhmissä (4–5 opiskelijaa/ryhmä) neljän viikon aikana neljästä eri aiheesta (1 aihe/viikko). Artikkelia varten olen tarkastellut lähemmin kurssin ensimmäistä ja toista viikkoa, joissa aiheina olivat *kirjoittaminen yleensä* ja *kaupankäynnin tekstit*. Keskusteluviestejä on yhteensä 192. Otannan keskustelut ovat tehtävänannoltaan kysymysmuotoisia, joihin opiskelijat vastaavat pienryhminä.

3 Keskeiset käsitteet ja menetelmät

Aineisto ja tavoitteet ovat ohjanneet tutkimusta keskustelunanalyysin suuntaan ja sen ajatukseen vuorovaikutustilanteen jäsentyneestä toiminnasta: tilanteista on löydettävissä kolmea jäsenystapaa, jotka ovat vuorottelu-, sekvenssi- ja korjausjäsenys ja jotka mahdollistavat keskustelijoiden tulkinnat toistensa toiminnasta (Hakulinen 1997: 16). Artikkelissa on keskitytty sekvenssijäsenykseen ja sitä edustavaan vieruspari-rakenteeseen, koska jo opiskelijoiden verkkokeskustelun muodollinen rakenne noudattaa kysymysten ja vastausten yhteistyötä. Kysymys-vastaus onkin tyyppiesimerkki vierusparista.

Kysymykset ja vastaukset ovat osa keskustelun sekventiaalisuutta, eli ne ilmentävät peräkkäisten toimintojen toisiinsa liittymistä ja näiden toimintojen kytkeytymistä

tietyyntyyppiseksi jaksoksi. Jakso voi kuitenkin olla suhteellisen löyhä, mistä on osoituk-
sena esimerkiksi tapaukset, joissa kysymysvuoroa ei heti seuraakaan vastausvuoro.
(Raevaara 1997: 75.) Tämä on tyypillistä aineistossani ja samalla tyypillistä
verkkokeskustelulle, jossa on useampi osanottaja ja jossa vuoroja kirjoitetaan eri ai-
koina. Osanottajat kuitenkin huomioivat kontekstin, jossa toimitaan ja johon heidän
yksittäinen vuoronsa sijoittuu. Näin yksi vuoro on vastaus edeltävään ja samalla kim-
moke seuraavaan, ja tällä tavoin keskustelijat rakentavat vuorovaikutusta ja tulkitsevat
toistensa toimintaa hetki hetkeltä, rakenne rakenteelta. (Esim. Raevaara 1997: 75–77.)

Aineistossani kysymys-vastaus-pari ei ole kytköksissä toisiinsa koko aikaa, vaan kysy-
mys sijoittuu yleensä tehtävänantoon (opettajan kysymys vierusparin etujäsenenä) ja
joissakin tapauksissa keskustelun aloittajan ensimmäiseen vuoroan (opiskelijan toistama
opettajan kysymys vierusparin etujäsenenä). ”Keskustelu” voidaan siis käsittää yhdeksi
tai useammaksi vastausketjuksi, jotka kuitenkin sisältävät rakenteellista vaihtuvuutta,
joka puolestaan on riippuvainen tilanteesta tapahtuvasta toiminnasta. Tähän vaihtuvuu-
teen olen analyysissäni lähtenyt ottamaan kantaa tunnesanojen ja -ilmausten muodoista
ja funktioista. Lähestymistapana on ollut tunnesanojen leksikaalinen analyysi suhteutet-
tuna keskusteluanalyysin edellä esitettyihin käsitteisiin.

Suomen kielessä tunnesanojen leksikaaliset muodot vaihtelevat. Ne voivat olla
substantiiveja (*ilo*), adjektiiveja (*surullinen, hämmästynyt*) tai verbejä (*rakastaa, surra*).
Ne voivat myös muodostua erilaisista rakenteista (*että pisti vihaksi*) ja idiomeista (*huuli
pyöreänä* ~ hämmästynyt). (ks. Siiroinen 2001: 13; Tuovila 2005: 61.) Tunne-ilmauk-
sina olen tarkastellut myös tunneikoneita (ks. käsitteestä Vauras 2008), joita ovat
esimerkiksi hymiöt, ja interjektioita, jos niillä on ollut kontekstissaan tunnetta ilmaiseva
merkitys (aiheesta mm. Niiniluoto 1996a; ISK 2004).

4 Tunnesanat ja -ikonit opiskelijoiden vastauksissa

Tässä luvussa keskitytään tunnesanojen ja tunneilmauksien muotoihin ja käyttöyhteyk-
siin. Ensin kartoitan esimerkkien avulla tunnesanoja, jonka jälkeen vuoron saavat muut

tunneilmaukset (tunnerakenteet ja tunneikonit). Tunneilmausten laajemmat funktiot kokoon yhteen seuraavassa luvussa (luku 5).

4.1. Tunteet teemasta riippuvaisia

Aineistossa ei käytetty paljoakaan konkreettisia tunnesanailmauksia, mikä on vastoin oletustani. Esimerkiksi tunnesanojen substantiiviset muodot puuttuivat lähes kokonaan eikä myöskään adjektiivejä käytetty tunnemerkityksessä niin paljon, kuin olisi voinut olettaa. Tämä oli tyypillistä sekä opiskelijoiden kysymyksille, joita he satunnaisesti osoittivat vastausketjujen aloituksissa, että vastausketjuille kokonaisuudessaan. Tätä vasten on ymmärrettävää, että keskusteluiden tehtävä – tiedoista puhuminen, osaamisen osoittaminen – on vahvemmin esillä kuin tunteiden osoittaminen.

Harvoja adjektiivejä käytettiin kohdissa, joissa poistuttiin keskustelun teemasta. Alla on esimerkki tällaisesta käytöstä. Esimerkissä 1 Yhdysmerkki-ryhmä keskusteleo ryhmänsä nimestä, mutta kirjoittajat kuvailevat myös tuntejaan kurssin toisesta tehtävästä.

(1) *Viestiketjun aloitusviesti:*

”Aloitetaan kevyesti, yhdysmerkkiä käytetään erilaisissa tilanteissa erottamaan ja yhdistämään sanoja, lukuja ja merkkejä. Esim. jos jokin yhdyssana on hankala lukea eli osat pitää erottaa selvemmin. Ja tietenkin silloin, kun sanan alkuosa loppuu samaan vokaaliin kuin millä seuraava osa alkaa, linja-auto jne...”

Olipa aika **tuskainen** tuo pilkunviilaajat testi..” (nainen Y1)

vastaus edelliseen:

”Nyt väsymys painaa tai sitten minulle on huomaamatta kehittynyt lukihäiriö. Olen nimitäin kokoajan kuvitellut olevani ryhmässä kysymysmerkki ☺”! --” (mies Y2)

vastaa uudelleen:

Ai niin! Haluan vielä sanoa, että se pilkunviilaajat testi oli ihan **hirveä!** -- (mies Y2)

vastaus edelliseen:

Kyllä täälläkin päässä ärräpäitä lenteli ko. testin aikana. -- (mies Y3)

Tunteita osoitetaan ehkä herkemmin, kun teeman mukainen keskustelu sivuaa henkilökohtaisempaa teemaa (vrt. yhdysmerkin käyttö – oma suhtautuminen kielenhuollon sääntöihin). Esimerkissä on myös nähtävissä, että yhden opiskelijan tunteellisempi ilmaisu saa vastakaikua toisilta opiskelijoilta, jotka mukautuvat samantyyppiseen toimintaan.

Tunneverbejä käytettiin hieman enemmän, mutta niidenkin osuus rajoittui pääasiallisesti ensimmäisen viikon aiheeseen, jolloin keskusteltiin muun muassa itsestä kirjoittajana ja kirjoittamisen tärkeydestä. Käytettyjä verbejä olivat *rakastaa* ja *pitää*, joita käytettiin sekä myönteisesti että kielteisesti (*en tykkää*, *inhoan*). Esimerkissä 2 ryhmä Kaksois-piste kuvailee itseään kirjoittajana muun muassa tunneverbien avulla.

(2) *Viestiketjun aloitusviesti:*

”Toinen kysymys käsittelee sitten meitä kirjoittajina. Minä itse **pidän** kirjoittamisesta ihan yleisesti, eikä se koskaan ole ollut tuota pakkopullaa. -- Minkälaisia kirjoittajia te olette?” (nainen K1)

vastaus edelliseen:

”Itselleni kirjoittaminen on harvinaista ”herkkua”. Kautta aikojen olen kirjoittanut tekstejä lähinnä pakosta, kuten lukion kurseilla ja nyt täällä yliopistossa. --” (mies K2)

vastaus edelliseen:

”Lukioaikoina tuli tuotettua paljonkin erilaisia tekstejä, tosin niin oli pakkokin. Tuolloin, ja osittain edelleenkin, pidän itseäni kohtalaisena kirjoittajana --” (mies K3)

vastaus aloitusviestiin:

”Minulle **kirjoittaminen** on jossain määrin aina **tuntunut pakkopullalta** ja sehän on myös näkynyt arvosanoissa. --” (mies K4)

Esimerkin 1 tavoin esimerkissä 2 opiskelijat näyttävät mukautuvan tietynlaiseen kielenkäyttöön; kun yksi opiskelija osoittaa tykkäämisensä, toiset reagoivat siihen omissa vastausvuoroissaan käyttämällä samanlaisia, tunnepitoisia ilmauksia. Siinä on nähtävissä myös muiden tunneilmausten käyttöä, kuten K4:lla (ks. esimerkki 7). Samanlaista tunnepitoisempaa vuorovaikutusta ja ryhmän kielellistä toimintaa on näkyvissä myös Yhdysmerkki-ryhmän keskustelussa samasta aiheesta, josta esimerkki 3 on otettu.

(3) *Viestiketjun aloitusviesti:*

”Itselleni kirjoittaminen on välillä aika tuskaista. Kielioppi on vähän hukassa, lauserakenteet ja välimerkkisäännöt ovat vähän hataralla pohjalla. Kielikorvan avulla tulee pärjättyä aika usein. **Pidän** kuitenkin kirjoittamisesta, kirjoitan silloin tällöin päiväkirjaan ja minusta se on hyvä tapa purkautua. --” (nainen Y1)

vastaus edelliseen:

”Täytyy myöntää, että itsellä on varsinainen kirjoittaminen jäänyt todella vähiin lukion jälkeen. --” (mies Y3)

vastaus edelliseen:

”Myös minulla varsinainen kirjoittaminen on lukion jälkeen jäänyt aika vähiin. Kirjoitan kyllä aina välillä päiväkirjaa, mutta sitä en viitsi tähän mukaan laskea --” (nainen Y4)

vastaus edelliseen:

”Aika verkkaisesti tämä keskustelu tuntuu etenevän © kuin paluu 1970-luvulle, jolloin minnekään ei ollut kiirettä. En tosin tiedä tuosta ajasta mitään, olen kuitenkin sen verran junnu.

Inhoan kirjoittamista ja se on minulle enemmänkin **pakkopullaa** kuin mahdollisuus ilmaista itseäni. --” (mies Y2)

Esimerkissä 4 ilmenee toisenlainen tunneverbin käyttö. Tunneverbiä käytetään teemaan liittymättömässä kontekstissa, ja tässä tapauksessa opiskelija viittaa omaan ajankäyt-

töönsä. Esimerkkiä ei voi näin ollen pitää tiedon rakentamiseen liittyvänä vastausvuorona. Viesti sijoittuu yhden vastausketjun viimeiseksi, mikä ei ole yllättävää, koska siinä nimenomaan ollaan pahoillaan, koska ei ole ehditty muiden mukana keskustelemaan. Tämä on myös yksi harvoja tunneverbien käyttöjä kaupankäynnin tekstit -teemassa.

(4) ”**Pahoittelen** vastauksien kesto, olen ollut edustusmatkalla --.” (mies K5)

Keskusteluissa käytettiin myös tuntuu-verbiä. Sen merkitys tunneilmauksena on kuitenkin epäselvä. Useissa vastausvuoroissa se viittasi asenteen ilmaisemiseen ja oli tulkittavissa seuraavilla tavoilla: *minä ajattelen asiasta näin tai olen sitä mieltä*. Asenne puolestaan ei ole yksiselitteisesti tunteen ilmaisemista ja asenteisiin ei tunnesanojen tarkastelu yksistään riitä (ks. ISK 2004: § 1711).

4.2. Tunteet valjastetaan rakenteisiin ja hymiöihin

Aineistossa esiintyi jonkin verran tunnesanoja enemmän muita tunnerakenteita. Puhun näistä suhteellisen vakiintuneina konstruktioina, idiomeina, joille on tyypillistä sanaliittomaisuus ja metaforisuus (idiomi-käsitteestä esim. Nenonen 2002). Esimerkeissä 5–7 esiintyy aineistoni tunneilmauksia, jotka on niin sanotusti piilotettu rakenteeseen, joka ei suoraan kerro tunnetta tai mielialaa. Tunne on kuitenkin pääteltävissä kyseisistä sanaliitoista.

Esimerkissä 5 opiskelijan vastausvuoro liittyy Yhdysmerkki-ryhmän keskusteluun kurssin toisesta tehtävästä ja joka näkyy myös esimerkissä 1.

(5) *Vastausviesti kolmeen aikaisempaan vastausketjun viestiin:*
”Kyllä täälläkin päässä **ärräpäitä lenteli** ko. testin aikana. --” (mies Y3)

Hän on pukenut tunteensa testiä kohtaan kuvaannolliseksi rakenteeksi, jossa tunnemerkitystä syventää vielä viittaus kirosanoihin. Tässäkin on nähtävissä, että tunteiden ilmaiseminen näyttäisi olevan tyypillisempää tietyissä ryhmissä kuin toisissa ja odotuksenmukaisempaa henkilökohtaisemmissa aiheissa kuin esimerkiksi kaupankäynnin tekstit -teemoissa. Lisäksi on mielenkiintoista, että opiskelija on omassa vastauksessaan jatkanut tunteilla ilmaisua, mutta tehnyt sen toisin kuin yksittäisellä tunneverbillä.

Esimerkissä 6 opiskelija ilmaisee tiedon puutettaan ja suhdettaan tilanteeseen idiomilla. Tulkitsen rakenteen tunteen ilmaukseksi, koska opiskelija antaa lausuman käytöllä mielikuvan siitä, että hän on epävarma tai turhautunut omasta tietämyksestään. Esimerkki on vastausvuoron alussa, ja siinä on selkeä toiminnan osoittaminen edeltävän opiskelijan vuoron loppuun, jossa on puolestaan ollut puhetta seuraavan opiskelijan vuorosta tarkentaa aihetta.

(6) *Vastausketjun aloitusviesti:*

”tiedon toistamisen strategialla käsittääkseni tarkoitetaan juuri sitä itseään eli jo olemassa olevia tietoja kootaan yhteen ja vain toistetaan ilman muokkausta. – Seuraava saa sitten tarkentaa ☺. Toivottavasti saadaan vähän enemmän keskustelua aikaiseksi pian..” (nainen Y1)

vastaus edelliseen:

”Nyt täytyy kyllä sanoa, että **menee vähän yli hilseen**, mutta yritetään jotain. --” (mies Y2)

vastaus edelliseen:

”Itse lähen Y2:n kanssa samoille linjoille, vaikka arvauksella ja mutulla tässä mennäänkin. --” (mies Y3)

Esimerkissä 7 on idiomaattinen rakenne ”Kirjoittaminen on pakkopullaa”, joka toistuu erilaisina muotoina muutamaan otteeseen aineistossani (ks. myös esimerkit 2 ja 3). Se liittyy ensimmäisen viikon aiheeseen opiskelijoiden suhtautumisesta kirjoittamiseen. Rakenne näyttää toistuvan myös tiettyjen opiskelijoiden vastausvuoroissa, sillä esimerkiksi opiskelija Y2 toistaa sen koko keskusteluharjoituksessa useamman kerran. Se voidaan tulkita erilaisiksi variaatioiksi tunneverbeistä *tykätä* ja *pitää* ja nimenomaan niiden kielteisistä muodoista: *en tykkää/pidä kirjoittamisesta*.

(7) *Vastausketjun aloitusviesti:*

”Kirjoittaminen on käytännössä aina **tuntunut pakkopullalta** eikä niinkään mahdollisuutena ilmaista itseäni. --” (mies S1)

vastaus edelliseen:

”En koe kirjoittamista vaikeana vaan olen aina vaan olen aina pitänyt itseäni suhteellisen lahjakkaana kirjoittajana. --” (mies S2)

Muista rakenteista tunneikoneja käytettiin paljon, mutta niidenkin käyttö keskittyi kirjoittamisaiheeseen – joskin hymiöt olivat kuitenkin tunneilmauksista selkeimmin esillä myös kaupankäynnin tekstit -teemassa. Tyypillisemmin käytettiin perushymiöitä, jotka ilmaisevat iloa ☺ tai surua ☹ (ks. esimerkit 1, 3 ja 6). Joissakin kohden oli vahvempiakin tunteita ilmaistu, jolloin hymiö osoitti raivoa, suuttumusta tai päinvastoin suurta iloa :D. Iloa osoitettiin hymiöillä erityisesti vastauksissa, kun oltiin samaa mieltä ja kun opiskelijat tunsivat toisensa paremmin myös muualla kuin verkossa.

Esimerkissä 8 on tyypillinen hymiön käyttö, eli hymiön lisäksi tunnetta ilmaistaan muillakin tavoin – tässä huutomerkillä. Hymiötä käytetään vasta neljännessä viestissä, ja käyttö vaikuttaa liittyvän ryhmän tiettyjen henkilöiden tuttuuteen. Tämän vaikutelman saa, koska hymiöviesti on selkeästi viittaus ainoastaan edeltävään keskustelijan ja hänen kommenttiinsa.

(8) *Vastausketjun aloitusviesti:*

”Omasta mielestäni kirjoittaminen on yksi tärkeimmistä keinoista ilmaista itseään. -- Mitä mieltä olette? Mitä muuta kirjoittaminen on?” (nainen K1)

vastaus edelliseen:

”Mielestäni kirjoittamisen tärkein tehtävä, yleisesti ajatellen, on tiedon siirtäminen – kuten K1 jo mainitsikin. --” (mies K5)

vastaus edelliseen:

”Todellakin kirjoittamisen tärkein tehtävä on tiedon välittäminen edelleen. --” (mies K2)

vastaus edelliseen:

”Hyvää settiä K2 :D olen samaa mieltä! --” (mies K3)

Hymiöitä käytettiin myös tasapainottamassa negatiivisia ilmauksia, mikä näkyy esimerkiksi 9. Siinä opiskelija pyrkii osoittamaan hyvää mieltä ja yhteistyöhenkeä, vaikka samalla vastausvuoro on viesti edeltävälle opiskelijalle, että toinen ei voi jatkaa liian pitkien tekstien kirjoittamista.

(9) *Vastausketjun 3. viesti (jatkaa esimerkkiä 6):*

”Itse lähdin Y2:n kanssa samoille linjoille, vaikka arvauksella ja mutulla tässä mennäänkin. --” (mies Y3)

vastaus vastausketjun aloitusviestiin, mutta seuraa edeltävää ajallisesti:

”Tiedon toistamisen strategia on luonteeltaan tiedon käsittelyä ajattelematta sen alkuperää tai oikeellisuutta. – [viesti jatkuu samalla tavalla kirjoitettuna kahden laajan kappaleen verran ja on suoraa lainausta tietystä lähteestä.]” (mies Y5)

vastaus edelliseen:

”**Pliis!** Ei liian pitkiä tekstejä... ja mahd. vähän copy-pastea ;) ...” (mies Y2)

vastaus edelliseen:

”Kannatetaan!” (nainen Y4)

Hymiöitä myös yhdisteltiin esimerkiksi interjektioden kanssa, jolloin sanoma oli mielestäni tunnetta ilmaiseva. Tämä näkyy esimerkissä 10, joka sijaitsee opiskelijan vastausvuoron alussa ja itse vuoro on vastausta lähimpään edeltävään viestiin, jossa puhutaan samasta aiheesta eli suosituksesta. Esimerkki on myös kohta laajemmasta vastausketjusta, ja siitä on nähtävissä, että osa ryhmän jäsenistä saattaa luoda muusta ryhmästä ja vastaustoiminnasta poikkeavan juonteen.

(10) Vastausketjun 5. viesti:

”Vierassanojen yhdistämisessä suomalaisiin sanoihin suosituksena on, että yhdysmerkkiä käytetään mahdollisimman vähän. --” (nainen Y4)

vastaus edelliseen:

”**Ha haa! :O** Siis SUOSITUKSENA... ei sääntönä? Mä arvasin, että mä oon viisaampi kuin ne kirjanoppineet ☺! --” (mies Y2)

vastaus edelliseen:

”Joo, ihan vaan suositus ☺ --” (nainen Y4)

Hymiöiden käyttö näytti olevan tyypillisempää jollekin ryhmälle kuin jollekin toiselle. Tähän saattavat vaikuttaa opiskelijoiden keskinäiset suhteet (esimerkiksi saatetaan olla hyviäkin opiskelukavereita, ks. yllä oleva esimerkki) ja ryhmän toimivuus ylipäätään. Osalle opiskelijoista verkkokeskusteluharjoitus opiskelumuotona voi olla yhä vieras ja säännöt epäselviä, mikä näkyy muun muassa pelkistettynä kielenkäyttönä.

5 Tunteet, tiedot ja vuorovaikutus

Tunnesanojen ja -ilmausten käytön funktiot aineistossani ovat yllättävän monipuolisia verrattuna siihen, kuinka vähän niitä määrällisesti esiintyi. Tunneilmauksilla muun muassa kerrotaan itsestä muille, osallistutaan sosiaaliseen elämään ja ylläpidetään sosiaalisia suhteita. Niiden avulla otetaan myös kantaa omaan rooliin ryhmässä (mm. esimerkki 4) ja keskustelussa. Näitä funktioita toteuttivat erityisesti hymiöt ja erityisesti niissä tapauksissa, jolloin keskusteltiin muusta kuin harjoituksen temasta. Analyysin perusteella tunneilmauksilla voidaan myös osoittaa suhtautumista tietoihin (mm. esimerkki 12) ja painottaa, vahvistaa tiettyjä tietoja.

Keskustelun sekventiaalisen jäsenyyksen tasolla tunneilmauksilla voidaan osoittaa yhtenäisyyttä tai epäyhtenäisyyttä edeltävään vastausvuoroon ja antaa tilaa seuraavalle. Tunneilmausten esiintyessä tietyssä vastausvuorossa näytti siltä, että seuraavien oli myös helppoa jatkaa samalla tyylillä. Tässä mielessä tunneilmauksilla oli selvää merkitystä osallistujien yhteistoiminnassa, eli jokainen osallistuja siinä vastausketjussa toimi ryhmän eteen ja neuvotteli tiedoista yhdessä.

6 Tiedon ja tunteen liitto?

Tunteilla voi nähdä olevan merkitystä tällaisessa verkkokeskustelussa, jossa tarkoituksena on neuvotella tiedoista ja osoittaa osaamista. Aineistoni analyysissa selkeitä tunnesanoja ja -ilmauksia oli kuitenkin yllättävän vähän. Tähän voi olla syynä parikin tekijää. Ensinnäkin aineiston koko on suhteellisen pieni ja keskustelujen teemat eivät ehkä houkuttele ilmaisemaan tunteita; teemat ovat sellaisia, että on helpompi puhua niihin liittyvistä faktoista kuin tunteista. Toisaalta kysymysten muotoilulla voi olla vaikutusta. Kaupankäynnin tekstit -teemassa kysymyksillä haettiin asiatietoa, kun taas kirjoittaminen yleensä -teemassa kysyttiin suhtautumisesta kirjoittamiseen.

Toiseksi leksikaalinen analyysi ei tunnu antavan tarpeeksi tietoa tunteiden ilmentämisestä tällaisessa kontekstissa. Tunnesanojen ja -ilmausten lisäksi olisi syytä tutkia laajemmin affektiivista kielenkäyttöä, jossa tarkasteltavina tekijöinä voivat olla esimerkiksi asenteet ja kannanotot ja jossa kontekstin merkitys on otettava huomioon toisella tavalla. Tästä on hyvänä esimerkkinä yhden opiskelijan vastaus toisen liian pitkään vastausviestiin: *jokseenkin tyhjentävä vastaus...* Mielestäni tässä lausahduksessa on selvästi nähtävissä jonkinlainen affektiivinen merkitys; opiskelija ei vaikuta kovin tyytyväiseltä toisen toimintaan ja ilmaisee tyytymättömyytensä näin.

Tunteiden ja tiedon liittoa on kuitenkin nähtävissä tällaisessa verkkokeskustelussa. Opiskelija tietävät mutta myös tuntevat: ero näiden välillä – varsinkin leksikaalisella tasolla – on hiuksenhieno ja usein kontekstista ja tulkinnasta riippuvainen.

Lähteet

- Caffi, Claudia & Richard W. Janney (1994). Toward a pragmatics of emotive communication. *Journal of pragmatics*, Vol. 22 Issues 3–4, 325–373.
- Edwards, Derek (1997). *Discourse and cognition*. Lontoo: SAGE Publications.
- Hakkarainen, Kai, Kirsti Lonka & Lasse Lipponen (2004). *Tutkiva oppiminen - Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen sytyttäjinä*. Porvoo: WSOY.
- Hakulinen, Auli (1997). Johdanto. Teoksessa: *Keskusteluanalyysin perusteet*, 13–17. Toim. Liisa Tainio. Tampere: Vastapaino.
- ISK = *Iso suomen kielioppi* (2004). Toim. Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koi-visto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho. SKS:n toimituksia 950. Helsinki: SKS.
- Kalliokoski, Jyrki (1996). Johdanto. Teoksessa: *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*, 8–36. Toim. Jyrki Kalliokoski. Kieli 9. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

- Lehtonen, Miika, Pirkko Hyvönen & Heli Ruokamo (2005). Minkä ilotta opiskelee, sen surutta unohtaa! Emotionaalisten kokemusten merkitys opetus-opiskelu- ja oppimisprosessissa. Teoksessa: *Kognitiivisen verkkopedagogiikan erityiskysymyksiä*, 91–116. Toim. Esko Marjomaa & Miika Marttunen. Joensuu: Yliopistopaino.
- Neonen, Marja (2002). *Idiomit ja leksikko. Lausekeidiomien syntaktisia, semanttisia ja morfologisia piirteitä suomen kielessä*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 29. Joensuun yliopisto.
- Niemi-Pynttäri, Risto (2007). *Verkkoproosa*. Helsinki: Ntamo.
- Niiniluoto, Ilkka (1996a). Tunne-kollokvion avaussanat. Teoksessa: *Tunteet*, 5–10. Toim. Ilkka Niiniluoto & Juha Räikkä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Niiniluoto, Ilkka (1996b). Tunne ja tieto. Teoksessa: *Tunteet*, 109–117. Toim. Ilkka Niiniluoto & Juha Räikkä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Nummenmaa, Minna (2007). *Emotions in a web-based learning environment*. Annales Universitatis Turkuensis B 304. Turun yliopisto.
- Pälli, Pekka (2003). *Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina*. Acta Universitatis Tamperensis 910. Sähköisenä: Acta Electronica Universitatis Tamperensis 231. [lainattu 20.4.2010.] Saatavilla: <http://acta.uta.fi>. Tampereen yliopisto.
- Raevaara, Liisa (1997). Vierusparit – esimerkkinä kysymys ja vastaus. Teoksessa: *Keskustelunanalyysin perusteet*, 75–92. Toim. Liisa Tainio. Tampere: Vastapaino.
- Siiroinen, Mari (2001). *Kuka pelkää, ketä pelottaa. Nykysuomen tunneverbien kielioppia ja semantiikkaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 844. Helsinki: SKS.
- Thurlow, Crispin, Laura B. Lengel & Alice Tomic (2004). *Computer mediated communication. Social interaction and the Internet*. Lontoo: SAGE Publications.
- Tuovila, Seija (2005). *Kun on tunteet. Suomen kielen tunnesanojen semantiikkaa*. Acta Universitatis Ouluensis, Humaniora B 65. [lainattu 17.4.2010.] Sähköisenä saatavilla: <http://herkules oulu.fi/isbn9514278070/isbn9514278070.pdf>. Oulun yliopisto.
- Vauras, Ilmari (2008). Tunneikonit verkkokeskustelussa ?-). Teoksessa: *Nuoret kielikuvassa. Kouluikäisten kieli 2000-luvulla*, 210–221. Toim. Sara Routarinne & Tuula Uusi-Halila. Tietolipas 220. Helsinki: SKS.
- Whittaker, Steve (2003). Theories and methods in mediated communication. Teoksessa: *The Handbook of discourse processes*, 243–286. Toim. A. Graesser, M. Gernsbacher & S. Goldman. Hillsdale, NJ: Erlbaum. [lainattu 17.4.2010.] Saatavilla sähköisenä: 10.1.1.18.7795[1].pdf. Citeseerx.ist.psu.edu.